

חידושי רבינו חיים הלוי

טעם כעיקר

רש"ז"ל הלכה כרש"ז"ג, וזהו שהשיג הראב"ד על הרמב"ם שפסק בסתמא דאם יש זה טעם דגן חייבת בחלה וכן לענין מזה דאדם יולא זה ידי חובתו ולא הזכיר דבעינן דגן כשיעור כפסק הירושלמי, ועיין במגיד משנה בהל' חמוץ ומצה שם שהוכיח מהא דנקט הרמב"ם דוקא הנך תרי מיני חטים ואורז ש"מ דטעמא הוא משום דהאורז נגרר אחר החטים וכמבואר הך טעמא להדיא בירושלמי פ"ק דחלה, ומועיל הך דינא דגרירה גם לענין השלמת שיעורא, ומשום הכי הוא דסובר הרמב"ם דלא צענין דגן כשיעור לא לענין חלה ולא לענין מצה.

והנה ציטוד הך דינא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דתנן דאם יש זה טעם דגן חייבת בחלה ואדם יולא זה ידי חובתו בפסח, דמבואר בזבחים דף ע"ח [ע"א] דהוא משום דטעם כעיקר דאורייתא, ובירושלמי פ"ק דחלה מבואר

חמוץ ומצה פ"ה ה"ו

העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש זה טעם דגן יולא זה ידי חובתו עכ"ל.

ובהשגות ז"ל נ"ל והוא שיש זה דגן כזית בכדי אכילת פרס ויאכלנו עכ"ל.

וכן בפ"ו מהל' זכורים הי"א כתב הרמב"ם ז"ל המערב קמח חטים וקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש זה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה עכ"ל, ובהשגות שם ז"ל א"א נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא זה דגן כשיעור כרש"ז"ג דהכי פסיק הלכה כוותיה מיהו לא צענין רוב דגן עכ"ל. ביאור הדברים, דהנה בפ"ג דחלה [מ"ז] תנן העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש זה טעם דגן חייבת בחלה ויולא זה אדם ידי חובתו בפסח, ובירושלמי שם מתניתא דלא כרש"ז"ג דרש"ז"ג אומר לעולם אינה חייבת עד שיהא זה דגן כשיעור, ריב"א זשם

דהוא משום דין גרירה האורז נגרר אחר החטים, וכבר עמד בזה בהלכות חלה להרמב"ן דלמה לנו לתרתי טעמי. ואשר יראה לומר בזה, דהנה בהא דבעינן במנה וחלה דוקא שיהא מחמשת המינים הבאין לידי חימוץ, וכמבואר הך טעמא בפסחים דף ל"ה [ע"א] ובמנחות דף ע' [ע"ב], הרי אין זה דין מינים לחוד דבעינן דוקא מאותן המינים ולא ממין אחר, כי אם דנכלל בזה גם הך דינא דכל שהוא מחמשת המינים אית ביה דין לחם ושם לחם בהפלא, וכל שאינו מחמשת המינים אין בהפלא דין ושם לחם האמור בחלה ומנה. ולפ"ז נראה דלהכי הוא דלריכינן לשני הטעמים, דנראה דהגזירת הכתוב דטעם כעיקר נהי דדיניה הוא דחשוב כעיקר לכל מילי, ומועיל גם לזה שהוא דדיניה שהוא מחמשת המינים וממין הבא לידי חימוץ ושיואלין בו ידי חובת מנה ושהוא ממין הטובל לחלה אצל כ"ז הוא רק בעיקר דיניה, אצל בזה דחשוב לחם בזה לא מאלו מאין למילפיה שיועיל הדין של טעם כעיקר בחלות שם לחם, דהוא זה דין בפ"ע התלוי רק בעיקרו ולא בטעמו, ואף על גב דדין חמשת המינים ודין לחם, תרווייהו חד דינא הויין, דכל שהוא מחמשת המינים ממילא אית ביה דין לחם, אצל מ"מ שני שמות הם, ודין לחם הוא חלות שם בפ"ע, וכל

שהוא בתערובות מין אחר דאיתנן עליה מגזירת הכתוב דטעם כעיקר לא חייל בו שם לחם, כיון דהגזירת הכתוב של טעם כעיקר אינו מועיל לזה השם, אשר לזה הוא דבאה ההלכה דגרירה, דהויא דין מסויים דדין לחם, שהאורז נגרר אחר החטים לדין לחם, וממילא חל בהטעם כעיקר שבו דין לחם, ונמצא דתרווייהו זריכין, יסוד הדין שהוא מחמשת המינים ע"י הגזירת הכתוב של טעם כעיקר, וההלכה דגרירה למיחל עליה שם לחם דלריכינן בחלה ומנה.

ונראה דהכי מתבאר מהסוגיא דמנחות דף כ"ג ע"ב דאיתא שם ת"ש תצלה בקצח בשומשמין ובכל מיני תצלין כשרה, מנה היא אלא שנקראת מנה מתוצלת, קס"ד דאפי"ש לה תצלין טפי ממנה בשלמא למ"ד דבתר בטל אזלינן בטל הוי כמבטל דלכי מיעפשא הוה ליה כתצלין אלא למ"ד דבתר מבטל אזלינן תצלין מי קא הוו מנה, הכא במאי עסקינן דלא אפי"ש לה תצלין דרובה מנה היא ולא בטלה, ועיין בתוס' שם שהקשו דהרי גם אם חשוב מין בשאינו מינו מ"מ הרי אינו מתבטל משום דינא דטעם כעיקר וכדתנן דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דאם יש בה טעם דגן אדם יואל ביה ידי חובת מנה. אכן לפי המבואר הרי ניחא, דנראה דלא דמי דין מין במינו לא בטל מהך דינא דטעם כעיקר, דהך

כיון דמשום טעמא דטעם כעיקר אין צה דין לחם וכמו שנתבאר.

והנה צהך דתצלה בתצלין כשרה נחלקו בזה הרמז"ס והראב"ד, דדעת הרמז"ס צפ"ה מה' חמוץ ומצה וצפ"ו מה' מעשה הקרבנות כדעת רש"י בזמנחות שם דקיימא דתצל התצלין בעיקר מעשה העיסה ומ"מ תניא דכשרה, והראב"ד צה' מעשה הקרבנות שם השיג ע"ז וז"ל א"א נראה לי במצה האפויה נשנית שמותר לאכול שיריה בתצלין ואין חוששין לצטול טעם מזה אבל למנחת הסולת ללוש את שיריה בתצלין אסור משום חימוץ עכ"ל, וכן כתב צפ"ו מה' חמוץ ומצה ה"ו בהשגתו שם, ולפ"ז לפ"ד הראב"ד שמפרש דתצלה לאחר אפיה, א"כ לא שייך כלל מה שכתבנו דלהכי צריכינן לטעמא דמין צמינו לא צטול משום דאכתי חסר צה דין לחם, כיון דכבר היא לחם א"כ הא הוי טעם כעיקר של לחם, ופשיטא דדין לחם צה גם בתערובתה בשאר מינים. אלא דלדעת הראב"ד הלא בלאו הכי ניחא קושית התוס', דהא עיקר הדין ששנוי כאן לדעת הראב"ד הוא, דאע"ג דהתצלין מצטלין את הטעם מזה ואין צה עוד טעם דגן מ"מ כשרה משום דמזה היא וכדקיי"ל דבלע מזה יצא ולא צעינן טעם מזה, וכמבואר כן להדיא בדברי הראב"ד שהבאנו, ולפ"ז הא ליכא

דמין צמינו לא צטול יסוד הדין הוא דלא חל על עכס החפצא עיקר דין צטול כלל, וע"כ ממילא דהדבר חשוב איתיה בעיניה כמו שהוא בכל דיניו כיון דפקע מעיקרו דין ציטול, וע"כ ממילא דמהניא זאת גם לענין שיהא חשוב לחם, דאותו המקלף דגן שתוכו חשוב גם לחם, כיון דלא מצטטל כלל וצדיניה קאי, משא"כ הך דינא דטעם כעיקר, עיקרו לא נאמר על הפקעת דין צטול מגוף הדבר שנתערב, ואך דהוי זאת גזירת הכתוב צפני עצמו של חלות דין ואיסור דטעם כעיקר, והוא המחדש שעכס הדבר ג"כ אינו מצטטל ע"י חלות הדין של טעם כעיקר, וא"כ ממילא דדין צטולו מתחלק, דלמאי דלא מהניא הדין של טעם כעיקר הדר דינא דהרי הוא בצטולו, ועל כן שפיר אמרינן דמאחר דלענין למיחל עליה שם לחם לא מהניא הדין דטעם כעיקר א"כ ממילא דהרי הוא לענין זה בצטולו ואין צו דין לחם, והא דתנן דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דחייבת בחלה ויוצא צה ידי חובת מזה ציש צה טעם דגן, היינו רק משום דהתם הא איירינן בחטים ואורז דיש צהן דין גרירה, וע"כ מועיל זאת לאחולי ציה דין לחם, אבל הכא דאיירינן בתצלה בתצלין דלית צזה דין גרירה משום הכי הוא דאצטריך הגמ' דוקא לטעמא דמין צמינו לא צטיל או לרובה דגן

דגן, ואיך אמרינן הכא דצמיניס אחרים
 צעינן רובה דגן וטעמה דגן. אכן נראה דצוה
 חלוק בין היכא דכבר חייל עלה דין לחם וצין
 היכא דלא נעשית עדיין לחם, ומשום דהנה
 עיקר הדין מה דמזבאר בירושלמי דצמיניס
 אחרים צעינן גס טעמה דגן ולא סגי ברובה
 דגן לחוד, הא נראה דהוא משום דלמיחל
 עלה דין לחם צעינן דוקא טעם לחם ובלאו
 הכי אינה נעשית לחם, וא"כ ממילא הרי לא
 שייך זאת רק היכא דלא נעשית עדיין לחם,
 וצריכינן דוקא שיחול עליה עתה דין לחם,
 ובזה הוא דהוי דינא דבאין בה טעם לחם לא
 חייל עלה דין לחם, משא"כ היכא דכבר חל
 עלה דין לחם, א"כ לא איכפת לנו מה
 דהתצלין גורמין שלא יהא בה טעם לחם, כיון
 דכבר היא לחם, ובעיקר דין מנה הרי קי"ל
 דבלע מנה ינא ולא צעינן כלל טעם מנה,
 וע"כ כל דיס כאן רובה דגן דלא נתבטל שפיר
 יוצאין בה ידי חובת מנה, וניחא דצרי
 הירושלמי, דהך דצעי טעמה דגן איירי
 דתצלה קודם שנעשית לחם, וע"כ צעינן גס
 טעמה דגן, והך דלא צעי טעמה דגן איירי
 לאחר אפיה וכמו שנתבאר. ולפ"ז דוקא
 לדעת הראב"ד דמוקי להך דתצלה בתצלין
 לאחר אפיה שפיר מצי איירי גס באין בה
 טעם דגן, אבל לפ"ד הרמב"ם ורש"י דאיירי
 קודם שנעשית לחם א"כ אם אין בה טעם

הכא טעם כעיקר, ובעל כרחך צריכינן הכא
 לטעמא דצתר בטל אזלינן כי היכי דליחשב
 כמין צמינו ולא ליחול ציה דין ציטול, וכל
 קושית התוס' היא רק לשיטת רש"י
 והרמב"ם דאיירי בתצלה צעודה עיסה,
 וקמ"ל דמותר לתצלה בתצלין, אבל אה"נ
 דיס בה טעם מנה, וע"ז הוא שהקשו התוס'
 דא"כ הא שפיר מנה היא משום דינא דטעם
 כעיקר דאורייתא, ובזה מיושב שפיר כמו
 שכתבנו, דכיון דצעינן למיחל עלה שם לחם,
 ע"כ אין מועיל צוה דינא דטעם כעיקר, אם
 לא משום דינא דמין צמינו לא בטל, וכמו
 שנתבאר.

ואין לומר לדעת רש"י והרמב"ם דמפרשי
 להך דתצלה בקמח ותצלין דהוא צעודה
 עיסה קודם אפיה א"כ נימא ג"כ דאיירי
 צשאין בה טעם דגן, דזה אינו, מהא דאיתא
 בירושלמי דחלה שם א"ר הילא בין כרצנין
 דהכא בין כרצנין דהתם אמרינן עד שיהא
 רובה דגן וטעמה דגן רב הונא אמר טעמה
 דגן אף על פי שאין רובה דגן, מתניתא פליגא
 על רב הונא עירב בה שאר המיניס עד שיהא
 בה רובה דגן וטעמה דגן, פתר לה צמיניס
 אחרים, וקשה מהא דאיתא בירושלמי פ"ב
 ופ"ג דפסחים יוצאין צמנה מתוצלת אף על
 פי שאין בה טעם דגן והוא שיהא רובה דגן,
 הרי להדיא דברובה דגן לא צעינן כלל טעמה

לחם לא חייל עלה שם לחם כלל, ובעל כרחך דאיירי ביש זה כדי נותן טעם, ומדמבואר בסוגיא דאינה חשובה מנה כי אם משום דינא דמין במינו לא בטיל ש"מ דטעם כעיקר לא מהניא לאשוויי לחם כ"א בצירוף ההלכה דגרירה וכמו שכתבנו.

דאורייתא, וא"כ ל"ל לרובה דגן, אלא ודאי כמו שכתבנו דטעם כעיקר לא מהני לאשוויי לחם, אם לא משום גרירה, וזהו דפליגי אמוראי אליבא דר"י אם אית ליה גרירה אם לא, דלמ"ד דבעירובה דגן היינו משום דלית ליה גרירה.

ולפי מה שנתבאר הרי הך טעמא דגרירה קאי גם לרשב"ג ומשום דבלאו הכי פקע דין לחם גם מהדגן עצמו שבתערובות, וכדמוכח כן מהסוגיא דמנחות והירושלמי שהבאנו דבתולה צמינים אחרים צריכינן דוקא לטעמא דמין במינו לא בטל או דבעינן דוקא לרובה דגן, והרי התם פשיטא דאין התכלין מצטרפין להשלמת שיעורא ואיירינן רק לענין הדגן שבו, ומ"מ לא מהניא טעם כעיקר לענין להחשב מנה משום דחסר טעמא דגרירה לאשוויי לחם. ולפ"ז הרי צ"ע דצרי המגיד משנה כמה דתלי לה לפלוגתת הרמב"ם והראב"ד בהך דינא דגרירה, והא כבר הבאנו דטעמא דגרירה הוא לכו"ע גם לרשב"ג, ופלוגתת רשב"ג ורבנן הוא ענין בפני עצמו אם הך דגרירה מועיל גם לענין שיצטרף האורז לשיעורא אם לא. וע"כ נראה דגם דעת המגיד משנה כמש"כ דעיקר הדין בגרירה הוא לכו"ע, ופלוגתת הרמב"ם והראב"ד היא אם הלכה כחכמים או כרשב"ג, אלא דהרי עיקר טעמא דחכמים

ובירושלמי פ"ג דחלה שם ז"ל א"ר הילא בין כרבנין דהכא בין כרבנין דהתם אמרין עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן, רב הונא אמר טעמה דגן אעפ"י שאין רובה דגן מתניתא פליגא על רב הונא עירב זה שאר המינים עד שיהא זה רובה דגן וטעמה דגן, פתר לה צמינים אחרים, הרי להדיא דלרב הונא דאמר טעמה דגן אעפ"י שאין רובה דגן דודאי ס"ל טעם כעיקר ד"ת, ומ"מ ס"ל דצשאר מינים אינו יוצא ידי חובת מנה ואינה חייבת בחלה כי אם ברובה דגן, וזה להדיא דאף אם טעם כעיקר דאורייתא מ"מ לא מהניא זאת לחלה ומנה, ובעל כרחו כמו שכתבנו משום דלא חשוב לחם, ודוקא באורז הוא דמהניא משום טעמא דגרירה, וכן לקמן שם פליגי אמוראי אליבא דר' יוחנן אם בעינן רובה דגן אם לא, וקשה דר"י הא ס"ל בע"ז דף ס"ז [ע"א] ובירושלמי ערלה פ"ב הל"ה ובירושלמי נזיר פ"ו הל"א דטעמו וממשו לוקין עליו בכזית בכדי אכילת פרס, הרי דטעם כעיקר

ביניהם פשוט, די"ל דגם צחלה דהאורז משלים לשיעור, מ"מ אינו מועיל השלמת שיעורו רק שהדגן שבו יהא צו שם עיסה ויתחייב צחלה ויהיה צו דין טבל של חלה, אבל האורז עצמו י"ל שהוא צפוטורו ואין צו דין טבל ואינו חייב צחלה, [ולא תקשי דאיך מצטרף האורז להשלים לשיעור כיון שהוא בעצמו פטור, דה"נ אשכחן צירושלמי פ"ד דחלה [ה"צ] חצי קב חטים וחצי קב שעורים וחצי קב כוסמין נוטל מן הכוסמין לפי מה שהן, ומצטרפין החטים והשעורים לחייב את הכוסמין אף שהן בעצמן פטורין], ולפ"ז הרי לא שייך זאת רק צחלה, דיש דין שיעור עיסה בהחפצא, וביש צו השיעור מתחייב כל מקצת צפני עצמו צחלה, ע"כ שפיר שייך צו הך דינא דהאורז משלים לשיעורא אף על גב דהוא בעצמו אינו מתחייב צוה, משא"כ לגבי מצה אם אף האורז עצמו לא חייל ציה דין חמשת המינים ממילא אינו יוצא צו ידי חובת מצה, וכמו דאין האורז עצמו נעשה טבול לחלה כמו"כ אינו יוצא צו ידי חובת מצה ג"כ, ודין גרירה שבו אינו מועיל רק שיחול דין לחם על הדגן בעצמו, אבל לא שיצטרף האורז להשלים שיעורא שיהיו יוצאין צו ידי חובת מצה.

ויסוד לזה מהא דפסק הרמב"ם צפ"א מה' חמץ ומצה דאין לוקין על תערובות

דהאורז מצטרף לשיעורא צעל כרחק הוא משום דינא דגרירה, דהרי בכל טעם כעיקר דעלמא הרי פסק הרמב"ם צפ"ו מה' מאכלות אסורות דאין מין השני מצטרף לו, וכדפסק שם דצאיסורין אינו לוקה אלא אם כן אכל כזית מהאיסור עצמו לצד, וצעל כרחק דהא דהכא מצטרף האורז להשלמת שיעורא הוא רק משום דינא דגרירה, וע"כ זהו שהציא זאת המגיד משנה כיון דזהו יסוד הטעם מה דהאורז מצטרף.

ולפי המצואר י"ל, דצחמת גס דעת הרמב"ם כדעת הראב"ד דצעינן דוקא דגן כשיעור, והא דכתב בצתמא דאם יש צו טעם דגן יוצאין צו ידי חובת מצה, היינו משום דהכא איירי הרמב"ם רק צעיקר הדין לחם דלא בטיל ע"י תערובתו עם האורז, וזה צחמת תלוי רק ביש צו טעם דגן לחוד, דבהכי חייל צו שם לחם, וממילא דנכלל אח"כ צדין כל טעם כעיקר דעלמא דפסק הרמב"ם דצעינן שיעורא מגוף הדבר שנתערב בעצמו ואין מין השני מצטרף לו, וה"נ הכא דכוותה. וצחמת דלחכמים דפליגי על רשב"ג וס"ל דלא צעינן דגן כשיעור, ומשום דגם האורז מצטרף להשלמת השיעור, ז"ע אם הוא זה רק צחלה, אבל צמנה מודין לרשב"ג דאין האורז משלים לשיעור, או דפליגי גס צמנה, והחילוק

פרס ויאכלנו, ולא הזכיר מפלוגתא דרשב"ג ורבנן כמו שהזכיר גבי חלה, משום דס"ל דלגבי מצה לא פליגי רבנן כלל על רשב"ג, ולכו"ע אין האורז מנטרף להשלים שיעורא דמצה. ולפי מה שנתבאר י"ל דגם דעת הרמב"ם כן, ולא בא הכא בהל' חמץ ומצה רק להורות עיקר הדין דיש בהדגן דין לחם, שזה תלוי בחטים ואורז וטעם דגן, אבל לענין שיעורא דכזית סמך על מה שפסק בהל' מאכלות אסורות בכל טעם כעיקר דבעינן כזית מהאיסור עצמו, והוא הדין הכא גבי מצה בעינן כזית כזית ככדי אכילת פרס מהדגן עצמו, וכמו שנתבאר.

והנה מדברי התוס' במנחות שהבאנו, שכתבו דלפי מה דתנן דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז דאם יש בה טעם דגן אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, א"כ הוא הדין בתבלין ג"כ מהני טעם דגן לזאת בה ידי חובת מצה, ואף על גב דבתבלין ליכא גרירה, א"כ הא ש"מ דכל טעמא דגרירה הוא רק לענין צירוף האורז, אבל לענין לזאת בהדגן בעצמו שבהתערובות ידי חובת מצה סגי בדינא דטעם כעיקר לחוד, וזהו להדיא היפוך מה שכתבנו דטעמא דגרירה הוא גם לענין הדגן בעצמו. אכן י"ל דהתוס' אזלי הכא בשיטת הר"ם בפסחים דף ל"ו בזה דאמרינן שם לחם עוני פרט לחלוט, ועיין

חמץ אלא א"כ יש בהחמץ שבתערובות כזית ככדי אכילת פרס, ולא חלק בין תערובות של חטים ואורז לשאר תערובות, ואם נימא דגרירה דאורז מועיל לענין כל דין חמשת המינים ולענין בא לידי חימוץ, א"כ הוה ליה לחלק דבתערובות חטים ואורז לא בעינן כזית ככדי אכילת פרס וחייב על כזית מהתערובות לצד, וכדין מצה כן היה צריך להיות גם לענין חיובא דחמץ כיון דתרווייהו חד דינא להו, אלא ודאי דאף ע"י גרירה אינו בא לידי חימוץ ואינו מחמשת המינים, וההילכתא דגרירה הוא רק לענין הדין לחם, ולהכי גבי חמץ דתלוי רק בחימוץ ובחמשת המינים לא שייך כלל הך דגרירה, ואורז ושאר מינים שוין גביה. ולפ"ז הרי ממילא מצוואר, דהא דס"ל לרבנן דהאורז מנטרף להשלים שיעורא, הוא דוקא רק לחייב הדגן שבו בחלה, אבל לא שיתחייב האורז עצמו בחלה, ולא שישלים השיעור כזית במצה, דכיון דלא מהניא הגרירה לענין דין חמשת המינים ובא לידי חימוץ, א"כ הרי ממילא דאין בגוף האורז דין לחם, דאין לחם כי אם מחמשת המינים, ובעל כרחך דהא דמנטרף להשלים שיעורא הוא רק לענין שהדגן יחשב עיסה ולא לגבי האורז עצמו. ונראה דהכי משמע לשון הראב"ד שכתב בהל' חמץ ומצה ז"ל והוא שיהא בה דגן כזית ככדי אכילת

דאיירי בתצלה לאחר שנעשית עיסה ג"כ מועיל להחשב מזה ע"י הך דינא דטעם כעיקר כיון דכבר היא לחם, משא"כ בהעושה עיסה מן החטים ומן האורז, דאיירי בשהיה התערובות עוד מתחלה קודם שנעשית עיסה, בזה נריכין דוקא לטעמא דגרירה גם לענין הדגן בעצמו, ומשום דבלאו הכי לא הוי לחם, ודוקא שם הוא דבעינן אורז דוקא.

והנה שיטת הר"ת דטעם כעיקר דין תורה ולוקין עליו על כל כזית, והוכיח כן מהא דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו בפסח, אלמא דכיון דיש בה טעם דגן אזלינן בתר טעמא, ואם אכל כזית מן העיסה יוצא ידי מזה כאילו היתה כולה של חטים, הוצא ברא"ש פ' גיד הנשה, ולפ"ז הא מצואר בדעת ר"ת דהך דגרירה לאו לענין צירוף נאמרה, דהרי הר"ת הוכיח מזה דבכל טעם כעיקר ההיתר מצטרף ואף ללא שייך שם גרירה, וא"כ ממילא מסתבר לפרושי דצרי החוס' כמו שכתבנו כי היכי דתיקום בשיטת ר"ת וכמו שנתבאר.

בתוס' שם שהקשו מהא דאמרין ביצמות דף מ' [ע"א] דאע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם עוני קרינא ביה, ותירצו ע"ז וי"ל ואומר ר"ת דהתם נמי מיירי בצלילתו רכה דקודם אפיה לאו לחם הוא כלל ואחר אפייתו הוא דחשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון שצלילתו רכה עכ"ל, הרי דשיטת הר"ת דצלילתו עבה משעת עיסה הוא דאית ביה דין לחם, וכן עיין ברא"ש שם דלשיטת ר"ת גם לענין חלה וזרכת המוציא דין לחם ביה משעה שנעשה עיסה. ולפ"ז גם לענין עירוב שארי מינים הכל תלוי בתר גמר עיסה, דאע"ג דהך דינא דטעם כעיקר לחוד לא מהניא למיחל עליה שם לחם, מ"מ כל זה הוא אם נתערב קודם שנגמר מעשה העיסה, דעדיין אין בו דין לחם, ונריכין שיחול עליו עוד דין לחם בתערובתו, וזוה שפיר אמרינן ללא מהניא לזה הך דטעם כעיקר, משא"כ היכא שנתערב לאחר שנגמר מעשה העיסה דכבר הוא לחם לשיטת הר"ת, א"כ הרי יש כאן טעם כעיקר של לחם, וע"כ לא פקע מיניה דין לחם גם בתערובתו בשארי מינים, וכמו שכתבנו למעלה בשיטת הראב"ד, וזהו שכתבו החוס' דא"כ גם בזה דתצלה בתצלין

מאכ"א פי"ד ה"ו

יראה לי שכל החייב בתרומה ומעשרות
מנטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם
אחד וכו'.

ובהשגות ז"ל צעין טעמן שזה כדאמרין
צעלמא ג' שמות והם מין אחד
שלשה מינין והם שם אחד אסור ומנטרפין,
וצירושלמי ניחא ג' שמות והן מין אחד, ג'
מינין והם שם אחד [ר"ל בתמיה וכי גם צו
מנטרפין] אמר חזקיה במיני מתיקה, אלמא
אפילו באיסור אחד דהיינו שם אחד צעין
טעם אחד, והני שצעה מיני טבל לאו חד
טעמא נינהו עכ"ל.

והנה לכאורה היה נראה לומר בפשיטות,
דהנה צע"ז דף ס"ו [ע"א] פריך הגמ'
לרבא דס"ל לענין מין במינו דאזלינן בתר
שמא מהא דתנן דמנטרפי דמוקי לה חזקיה
במיני מתיקה אי אמרת בשלמא בחר טעמא
אזלינן כולי חד טעמא הוא, אלא אי אמרת
בחר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא
לחוד, ומשני הא מני ר"מ היא דתניא ר"י
אומר משום ר"מ מנין לכל איסורין שבתורה
שמנטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל
תועבה כל שתיעבתי לך הרי הם צבל תאכל,
וכתב רש"י ז"ל הא מני ר"מ היא ואף על גב

דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא קאמר
דמנטרפין דחזקיה ליתא, והתוס' שם חלקו
על זה וכתבו דהך דר"מ דמשני הכא לא שייך
אלא כשהן בעין, אבל כשהן באין לתבול פשיטא
דבאין טעמן שיה לא מנטרפין כיון שזה בא
למתק וזה בא לחזק. והנה הרמב"ם לא הביא
הך דחזקיה, ובעל כרחך דס"ל כשיטת רש"י,
לרבא דמוקי לה כר"מ לא ס"ל כלל הך
דחזקיה ואף באין טעמן שיה מנטרפין,
וע"כ שפיר פסק הכא דמנטרפי, דאע"ג
דלא קי"ל כר"מ, מ"מ כיון דאיירינן הכא
בחד איסורא דטבל, א"כ הא שיה ממנש
לדר"מ דאף בטעמים חלוקים מנטרפי,
והראב"ד ס"ל כדעת התוס' דהך דחזקיה
חתי ככו"ע, ואפילו לר"מ לא מנטרפי
בטעמים חלוקים, וכדווכיח כן מהירושלמי
דקאי על ג' מינין משם אחד דהוי ג"כ חד
איסורא ומ"מ אין מנטרפין בטעמים
חלוקים, וכמבואר דבצבאן שהבאנו. אלא
דאכתי ז"ע דבצבאן הראב"ד, דאיך מוכיח
מזה דטעמים חלוקים לא מנטרפי, והא י"ל
דהא דלא מנטרפי גבי תבלין בטעמים
חלוקים הוא משום דמיירי בתערובות, דאין
טעמן נרגש, וע"כ צעין שיהא טעמן שיה,
וכמו שכתבו כן התוס', אבל בלאו הכי הרי לא
מנינו שהטעמים יחלקו בלאו אחד שלא
ינטרפו זה עם זה, וז"ע. ואף על גב דהא

הבשר והחלב יחד כחד טעמא וחד איסורא וליכא ששים נגד האיסור, מ"מ מאחר דליכא טעמא הרי קי"ל בזמין בשאינו מינו דשרי.

אכן נראה פשוט, דהרי זה פשיטא אם נתערבו ששים ואחד מינים מכל מין

בשום יהא בהתערבות טעם מעורב מכולן, ולפ"ז בשני מינים חלוקין בטעמן שנפלו לתוך הקדרה ויש בה כדי לצטל כל אחד בפני עצמו, נהי דטעם של כל אחד בפני עצמו ליכא בקדרה, אבל טעם מעורב משניהם יחד פשיטא דאיכא בהקדרה, אלא דבעלמא לא ידעינן אם טעם מעורב משניהם יכול לאסור, דדילמא בעינן שיהא טעם של כל אחד בפני עצמו ניכר, אבל כל זה הוא בשאר איסורין, משא"כ בצשר בחלב דעיקר איסורן הוא מה שנתערבו ונתנו טעם זה בזה, א"כ הרי פשיטא דהטעם המעורב מבשר בחלב יחד זהו גופו של איסור, וע"כ שפיר ס"ל להאיסור והיתר דלריך ששים נגד שניהם ביחד, משום דבלאו הכי הרי ניכר טעם המעורב של שניהם ביחד, שזהו עיקרו של איסורא דבשר בחלב. והנה בשאר איסורין היכא דהוי חד איסורא וטעמים נפרדים ונפלו לתוך הקדרה דיג"כ טעם המעורב משניהם ביחד, ל"ע אם הטעם המעורב משניהם ביחד אסור אם לא, דבשר בחלב שאני דעיקר איסורו הוא על הטעם המעורב

דתנן אסור ומנטרפין קיימא צין לענין צירוף למלקות וצין לענין לאסור תערובתו וכמבואר בר"ש שם, אבל הך דחזקיה הא שפיר נוכל לומר דקאי על דין התערבות לצד, ול"ע.

ונראה לומר, דהנה האיסור והיתר כתב [הובא בפמ"ג בפתיחתו להלכות תערובות] ז"ל זית בשר וזית חלב לחמשים ותשע של היתר אף דמנטרפין למלקות וחשובין כמין אחד מ"מ הואיל ולא נאסרו מקודם לא נאסרו עכ"ל, ומבואר בתוך דבריו דדוקא בלא נאסרו מקודם הוא דאין נאסרין עתה, אבל אם היו אסורין מקודם כגון שבשנן יחד מקודם אז אסורין את הקדרה ובעינן ששים כנגד שני הזיתים ביחד, וקשה דנהי דנתבשרו יחד ונעשו חד איסורא, אבל מ"מ הרי פשיטא דטעם החלב והבשר אינו שוה, וא"כ כשנפלו לקדרה שיש בה כדי לצטל את הבשר לצד והחלב לצד, אין בהקדרה לא טעם בשר ולא טעם חלב, וא"כ מהיכי תיתי ננטרך ששים נגד שניהם ביחד, והרי אנו קי"ל בזמין בשאינו מינו לא צריכינן כלל לששים, רק שלא יהא נרגש הטעם, וכמבואר בחולין דף ט"ז [ע"א] אמור רבנן בטעמא מין בשאינו מינו אמור רבנן בששים מין במינו, וא"כ מאחר דטעמא ליכא למה יאסרו הקדרה, ואפילו אם נחשוב

לפי שאין ניכר הטעם של כל תבלין, דלפי מה שנתבאר הרי נהי דאין ניכר טעם של כל אחד בפני עצמו, אבל מ"מ טעם מעורב משניהם ביחד ניכר, ומדאינו אוסר הך טעם המעורב צעל כרחק דשני טעמים חלוקים לא מטורפי, וכמו שנתבאר דהויין חד דינא, אם מטורפין אז הטעם המעורב ג"כ אוסר ואוסר, ואם אינו אוסר ואינו אוסר צעל כרחק דלא מטורפי. ועיין בחולין דף ק"ח [ע"ב] דאיתא שם חזי זית צשר וחזי זית חלב שבשלין זה עם זה לוקה על אכילתו, הרי להדיא דחד איסורא וטעמים חלוקין מטורפין למלקות, אכן לא תקשי מזה על הראב"ד, דהתם גבי צשר בחלב שאני דטעם המעורב צו זהו גופיה איסוריה, ועל כן שפיר מטורפי גם לדעת הראב"ד, משא"כ צשאר איסורין, וכמו שכתבנו.

ובאמת היה נראה, דצעיקר הך דינא דשני טעמים אם מטורפין למלקות, וכן אם מטורפין לאסור תערובתן ע"י טעם המעורב שלהן, גם דעת רש"י והרמב"ם כהראב"ד דתלויין זה בזה וחד דינא להו, דהרי רש"י כתב להדיא דלרצא דמוקי לה כר"מ דכולהו חד איסורא הוא משום לא תאכל כל תועבה ליתא לדחזקיה, הרי להדיא דטעם המעורב של חד איסורא אוסר, והיינו משום דרש"י ס"ל כדעת הרמב"ם

מצשר וחלב יחד, משא"כ צשאר איסורין, או דנימא דמ"מ מאחר דשניהן חד איסורא הויין שפיר אוסר גם הטעם המעורב משניהם.

ונראה דזה תלוי באם מטורפין למלקות אם לא, דאם נימא דהיכא דהוי חד איסורא וטעמים חלוקים מטורפין למלקות, ושני הטעמים מטורפין יחד למלקות, ממילא גם הטעם המעורב משניהם אוסר, והגע עצמך הרי שעירב חזי זית טבל מענבים וחזי זית טבל מחטים ביחד בלא תערובות היתר, הרי אם אך נימא דטעמים חלוקין מטורפין למלקות הרי ודאי דהתערובות צעלמו יחשב מין טבל כזה כמו שהוא בתערובתו, וממילא דטעם המעורב מינייה אוסר ואוסר תערובתו, אכן אם נימא דטעמים חלוקים אין מטורפין למלקות, הרי דהטעמים מחלקים שלא יצטרפו, א"כ הוא הדין לענין לאסור את הקדרה ג"כ לא מטורפי, ולא משגחינן כלל בהך טעם המעורב כיון דשניהם יחד אין להם דין צירוף בהדדי, ואינן אוסרין את התערובת אלא א"כ יהא נרגש טעם של כל אחד בפני עצמו. ולפ"ז הרי שפיר הביא הראב"ד מהך דחזקיה דמוקי לה צמיני מתיקה דחד איסורא שטעמן חלוק לא מטורפי, ולא תקשי שוב עליו מה שהבאנו מהתוס' דהתם שאני

הירושלמי ניחא ג' שמות ממין אחד ג' מינין משם אחד לאו צדינא דטעם כעיקר איירי, אלא הוא כעין פרכת הגמ' שלנו בע"ז דפריך אליבא דרבא דאמר צתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד, דהיינו משום דאין שני מינים מצטרפין לענין דינא דמתבל, ה"נ זהו דפריך הירושלמי דהלא אין שני מינים מצטרפין לדינא דכל המתבל וכו', ומשני על זה הך דחזקיה, ר"ל וע"כ חשובין כמין אחד, ומשום דס"ל כאציי דאזיל צתר טעמא, וע"כ לדידן דקיי"ל כרבא דאזלינן צתר שמא ממילא ליחא לדחזקיה, ולהכי הוא שהשמיטו הרמב"ם.

דמצטרפין למלקות, וממילא דאוסר גם תערובתו משום טעם המעורב שלו, אם לא שנימא דלר"מ שאני, וכמבואר כן בלשון רש"י שם, וכן הרמב"ם דהשמיטת דחזקיה ג"כ בעל כרחך דס"ל דצחד איסורא אוסר גם טעם המעורב שבו, וממילא ליחא לדחזקיה, אלא דמלשון הרמב"ם שכתב תחלה דתצלין של תרומה ושל כלאי הכרס מצטרפין ואח"כ כתב הך דתצלין צ' וג' שמות מצטרפין, א"כ ש"מ דקאי בכל גווי צין צחד איסורא וצין צתרי איסורי, וצתרי איסורי הא ודאי קשה דלמה השמיטת הך דחזקיה, אלא ודאי דהרמב"ם מפרש דפרכת

מאכ"א פט"ו ה"א

התורה אצל איין לוקיין עליו ומסתברא כוותיה
וכו' עכ"ל.

והנה כל זה הוא מהסוגיא דע"ז דף ס"ז
[ע"א] אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן כל
טעמו וממשו אסור ולוקיין עליו וזהו כזית
בכדי אכילת פרס טעמו ולא ממשו אסור ואין
לוקיין עליו, ועיין בתוס' שם שהביאו פי' רבנו
אליהו דכל שיש בו כזית בכדי אכילת פרס
הוא בכלל טעמו וממשו וכל שאין בו כזית
בכדי אכילת פרס הוא בכלל טעמו ולא ממשו,
וכן הוא גם דעת הרמב"ם והראב"ד הכא,
אלא דדעת הרמב"ם היא דטעמו ולא ממשו
דאין לוקיין עליו הוי גם עיקר איסורו מדברי
סופרים, ודעת הראב"ד היא דרק מלקות
לית ביה אצל איסורא אית ביה מדין תורה,
וסיים הראב"ד דהכי מסתברא, משום דהא
דכזית בכדי אכילת פרס אינו שייך רק לענין
דין שיעורין, אצל בעיקר הדין דטעם כעיקר
הכל שוה, וא"כ ממילא דגם טעמו ולא ממשו
הוי בכלל חזי שיעור דאסור מדין תורה.

והנה בפ"ד מהל' מאכלות אסורות ה"י ז"ל
כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהן
עד שיאכל אותן דרך הנאה חוץ מצער בחלב
וכלאי הכרס וכו' כיצד הרי שהמחה את החלב
וגמעו כשהוא חם וכו' או שעירב דברים
מרים וכו' לחוץ קדירה של נבלה ואכלן כשהן

דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו
מינו בנותן טעם וכו' כיצד חלב הכליות
שנפל לתוך הגריסין ונמות הכל טועמין את
הגריסין וכו' ואם נמצא בהם טעם חלב והיה
בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה, נמצא
בהן טעמו ולא היה בהן ממשו הרי אלו
אסורין מדברי סופרים, כיצד הוא ממשו
כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש צינים מן
התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כשלש
צינים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה
שהרי טעם האסור וממשו קיים, אכל פחות
משלש צינים מכין אותו מכת מרדות
מדצריהם, וכן אם לא היה בתערובת כזית
בכל שלש צינים אף על פי שיש בהן טעם חלב
ואכל כל הקדירה אינו לוקה אלא מכת מרדות
עכ"ל.

וכן הוא בפ"ה מה' גזירות הל"ה וז"ל וכן אם
שרה פתו ציין והיה הרביעית יין בכדי
פרס מן הפת ואכל כדי פרס שנמצא שאכל
רביעית יין הרי זה לוקה וכו' והוא שיהיה
טעמו וממשו כשאר איסורי מאכלות וכו'
היה בו טעם יין ואין שם רביעית בכדי אכילת
פרס ה"ז אסור מדברי סופרים כו' ומכין
אותו אם אכל מכת מרדות עכ"ל, ובהשגות
שם ז"ל בעל הלכות לא אמר כן אלא אסור מן

הרי לא שייך גם הך דינא דנותן טעם לפגם מותר, וז"ע.

והנראה לומר דעת הרמז"ס, דס"ל דאע"ג דעיקר האיסור של בשר וחלב וכלאי הכרם לא תלי בראוי לגר, מ"מ בהטעם כעיקר שלהן בעינן שיהא ראוי לגר, ומשום דהך דינא דטעם כעיקר נהי דנכלל בזה דלא בטל, מ"מ אין עיקר דינו בדין ביטול, דבאיכא טעמא פקע דין ביטול, כי אם שהוא זה דין מחודש מקרא דמשרת וחלות דין בפני עצמו דטעם כעיקר, ומכאן זה החלות דין הוא דלא בטל ג"כ, וא"כ י"ל דהך דינא דטעם כעיקר יסוד דינו הוא דין אזהרת אכילה. ולא נאמר רק בדין אכילה ולא זולת, ובמקום דפקע מהחפלא דין ואיסור אכילה ממילא לא שייך ביה שוב גם הך דינא דטעם כעיקר. אשר על כן נראה, דגם בצשר וחלב וכלאי הכרם נהי דבעצם איסורן ליכא בזה דין דראוי לגר ומשום דלא כתיב בזה אכילה, מ"מ הך דינא דטעם כעיקר, כיון שהוא דין מחודש וחלות דין של אזהרת אכילה, וכתיב ביה אכילה בקרא דוכל משרת ענבים לא יאכל, ממילא דאינו נוהג רק בראוי לגר, ובאינו ראוי לגר דנאמר גזירת הכתוב דפקע איסור אכילה ממילא דלא שייך ביה שוב הך דינא דטעם כעיקר, וע"כ זהו שפסק הרמז"ס דגם בצשר וחלב וכלאי

מרינן, או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאוכל אדם הרי זה פטור, ואם עירב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין כלאי הכרם ואכלו חייב עכ"ל, הרי דכתב הרמז"ס בהך דשלא כדרך אכילתן גם אינו ראוי לגר, ומתבאר בדברי הרמז"ס דבצשר וחלב וכלאי הכרם דחייב בשלא כדרך אכילתן חייב גם באינו ראוי לגר, ואף על גב דתרי דינים הם, דדין אינו ראוי לגר הוא היתר בעצם החפלא, וילפינן לה מקרא דנבילה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה, וז"ל דעת הרמז"ס היא דבאיסורי הנאה ליכא כל דין אינו ראוי לגר, וכל היתר דין אינו ראוי לגר הוא רק היכא דהוי חלות דין של אכילה לצד, וגם י"ל דעת הרמז"ס, דאף דהך דינא דאינו ראוי לגר הוא היתר בגוף החפלא, מ"מ יסוד דינו הוא דין היתר אכילה, דאינו אסור באכילה, ובשר וחלב וכלאי הכרם דחייב בשלא כדרך אכילתן ממילא לא שייך גבייהו כל הדין דאינו ראוי לגר. אלא דז"ע מהא דפסק הרמז"ס בפט"ו שם ה"ל דנותן טעם לפגם מותר גם בצשר וחלב וכלאי הכרם, והרי בע"ז דף ס"ז מבואר דכל הך היתרא דנותן טעם לפגם הוא משום דנבילה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה, ומאחר דס"ל להרמז"ס דבצשר וחלב וכלאי הכרם גם באינה ראויה לגר אסור א"כ

לגר פקע מיניה איסורא דטעם כעיקר
והתערובת צהיתרו.

ונראה עוד דמלבד דאיסורא דטעם כעיקר
הוא אוהרת אכילה ומיתלא תלי דדין
אוכל, אלא דגם ענש חלות שם של טעם
כעיקר ג"כ מיתלא תלי דדין אוכל, ובלאו הכי
לא הוי טעם כעיקר כלל. ומבואר זה מהא
דפסק הרמב"ם צפ"ד מהל' חמץ ומצה ה"ח
ז"ל תערובת חמץ עוברין עליה משום כל
יראה וכל ימנא כגון המוריים וכותח הצבלי
ושכר המדי שעושין אותן מן הקמח וכל כיוצא
באלו מדברים הנאכלין, אבל דבר שיש בו
תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה הרי זה
מותר לקיימו בצפסת, כיצד עריצת העצדנין
שנתן לתוכן קמח ועורות אפילו נתנו שעה
אחת קודם הציפור הרי זה מותר לקיימו,
ואם לא נתן העורות ונתן הקמח קודם שלשה
ימים לשעת הציפור מותר לקיימו שהרי
נפסד והבאיש תוך שלשה ימים חייב לצער
וכו' הפת עצמה שעפשה ושנפסלה מלאכול
הכלב ומלוגמא שנסרחה אין צריך לצער
עכ"ל, וז"ע מה שפסק הרמב"ם מתחלה
בתערובת חמץ דאם אינו ראוי לאכילה הרי
זה מותר לקיימו, ותלי דינא דכל יראה
בשיעורא דראוי לאכילת אדם, ומאי שנא
מפת עצמה שעפשה דתלוי בראוי לאכילת
כלב, וכמבואר בקוגיא דפסחים דף מ"ה

הכרס נותן טעם לפגם מותר, משום דהוי
בכלל דין דאינו ראוי לגר וליכא גביה חלות
הדין של טעם כעיקר, וממילא דהרי הוא
בדין ציטול, ולית ציה איסורא כלל.

ונראה דכן הוא מוכרח מתוך הסוגיא כמו
שכתבנו, דהנה הרשב"א והר"ן הקשו
דאיך מותר נותן טעם לפגם מטעמא דבעינן
ראוי לגר והלא נותן טעם לפגם ראוי לגר
הוא אלא שפוגם קצת, ותייראו דתערובת
שאני דכל שהוא לפגם אינו בכלל נותן טעם
ושרי, והרי זה לא שייך אלא אם נימא דעל
ענש חלות דין טעם כעיקר הוא דבעינן ראוי
לגר, ובזה שפיר אמרינן דכל שהטעם פוגם
ואינו משביח הוי בכלל אינו ראוי לגר, ואינו
טעם כעיקר כלל, משא"כ אם נימא דהיתרא
דאינו ראוי לגר קיימא על ענש האיסור
המעורב, א"כ הרי כל שראוי הוא לאכילה
אכתי הוא באיסוריה ולא פקע שם איסור
מיניה, והרי הוא עדיין בכלל נבילה הראויה
לגר, וא"כ הרי ממילא יחול ציה גם שם טעם
כעיקר לאסור גם תערובתו, אלא ודאי כמו
שכתבנו דעל חלות הדין של טעם כעיקר הוא
דדיינינן ציה דין אינו ראוי לגר, ומיושב
היטב פסק הרמב"ם דגם צבצר וחלב וכלאי
הכרס שאיסורן גם באינו ראוי לגר מ"מ נותן
טעם לפגם שרי בהו, ומשום דכל שאינו ראוי

[ע"ב] וצדצרי הרמב"ם שהצאנו, ול"ע. האומנם לצבוגיאל דפסקים דף מ"ה שם תניא הפת שעטיפשה חייב לצער מפני שראויה לחמץ זה עיסות אחרות, ולדעת הרמב"ם הא קאי זאת צנפסלה מאכילת אדם, כיון דצנפסלה מאכילת כלב צאמת אינו חייב לצער, וכמבואר כל זה במגיד משנה בפ"א מהל' חמץ ומצה שם, הרי דמעיקר הדין צאמת גם בחמץ ענמו כל שאינו ראוי לאכילת אדם ליכא ציה משום כל יראה, ורק משום דראויה לחמץ זה עיסות אחרות הוא שעוצרין בצל יראה, וא"כ ניחא הך דתערובת חמץ, די"ל דהך תערובת חמץ שהזכיר הרמב"ם אינו ראוי לחמץ זה עיסות אחרות, ולהכי הוא דקיימא אדינא דכל שאינו ראוי לאכילת אדם לית ציה משום כל יראה ובל ימלא.

אכן אכתי ז"ע, דמי לא משכחת לה גם תערובת חמץ שיהא ראוי לחמץ זה עיסות אחרות, והרמב"ם סתמא נקט דכל תערובת חמץ שאינו ראוי לאכילה מותר לקיימו בצפסא. וגם אין לומר בדעת הרמב"ם, שהוא משום דהני תערובת חמץ נעשין אינן ראויין לאכילה עוד קודם שנתחממו, וא"כ הוי נוקשה ע"י תערובת דאין עוצרין עליו, וכמבואר בר"ן ר"פ אלו עוצרין, דמלצד דהרמב"ם נקט סתמא,

דנכלל ציה גם תערובות חמץ כי האי שנתחממו ואח"כ נסרחו, דהוא זה חמץ גמור ולא נוקשה, אלא דהרי עריצת העצדנין שנתן לתוכה קמח קודם ג' ימים דאינו עובר עליו הא כלליה הרמב"ם ג' ככהך תערובות חמץ דלא חזו לאכילת אדם, ושיעור חימוץ הא הוי כדי הילוך מיל, וא"כ הא הוי נתחמץ ואח"כ נסרח דהוא זה חמץ גמור ולא נוקשה, וקשה דאמאי אינו עובר עליו, ומאי שנא מפת שעטיפשה דחייב לצער.

אלא ודאי דדעת הרמב"ם היא דחלוק תערובת חמץ מחמץ צעין, ובתערובות חמץ תלוי דין כל יראה שלו בראוי לאכילת אדם, ובחמץ צעיניה הוי שיעורו בראוי לאכילת כלב, והטעם ציה הוא, דהרי הא דתערובת חמץ ישנה בצל יראה הוא משום דינא דטעם כעיקר, וכל שאינו ראוי לאכילת אדם פקע מיניה דין טעם כעיקר, וע"כ אינו עובר עליו, ולא שייך הכא טעמא דראוי לחמץ זה עיסות אחרות, דכל זה לא נאמר אלא לענין עיקר שם אוכל האמור לאזהרת כל יראה, משא"כ לענין דינא דטעם כעיקר לא מהניא כלל הא דראוי לחמץ זה עיסות אחרות, דמ"מ כל זמן שאינו ראוי לאכילת אדם פקע מיניה דין טעם כעיקר, וממילא דאין כאן חמץ כלל ואינו עובר עליו, משא"כ בחמץ בלא תערובת דאיתיה לחמץ צעיניה,

אדם, מ"מ כיון שנעשה מהחמץ חפלא כי האי שאינו מידי דמכלא שוב אינו בכלל אוכל לענין כל יראה, כיון דאין זורת חמץ שלו קיימת.

אשר לפ"ז הרי יש מקום לומר, ללהכי הוא דם"ל להרמז"ס דתערובת חמץ שאינו ראוי לאכילה אין עוברין עליו בצל יראה ובל ימלא, משום דם"ל דכל שהוא בתערובת שאינו ראוי לאכילה ממילא מיקרי אין זורת חמץ שלו קיימת, ותרי גוויי נינהו דדין נפסדה זורת חמץ, או דהוי מינא דלאו מידי דאוכלא כמו בגדים וניירות וכדומה, ואם הוא מידי דמיכלא אז אם נסרה מיהא ונפסל מאכילת אדם ג"כ שיה לזה דהתערובת חמץ שבתוכו מיקרי נפסדה זורת חמץ, כיון דכבר בטל מתורת אוכל, ולא דמי לפת עצמה שעפשה, דהתם כיון שהיא קיימת בפני עצמה בלי שום תערובת, ע"כ לא שייך בה דין דינא דבטל זורת חמץ מינה ולהכי אינה בכל יראה עד שתפסל מאכילת כלל. ולפ"ז הרי נסתרה הוכחתנו מדברי הרמז"ס לדדין טעם כעיקר צעין ראוי לאכילה, כיון דהכא טעמא אחרינא הוא משום דלענין כל יראה נריכינן שתהא זורת חמץ עליו.

אכן מלבד דאין זה מוכרח בדעת הרמז"ס, די"ל דלא שייך ביטול זורת חמץ ע"י

שפיר מהניא ביה טעמא דראוי לחמץ עיסות אחרות, וע"כ עובר עליו עד שיפסל מאכילת כלל. והרי דין כל יראה אינו שייך כלל לאזהרת אכילה של טעם כעיקר, ומ"מ נריכינן דהטעם כעיקר שיהא ראוי לאכילת אדם, ומצואר מזה דמלבד דאזהרת טעם כעיקר היא אזהרת אכילה עוד גם ע"ס חלות הדין ושם של טעם כעיקר תלוי דוקא בראוי לאכילה, ובלאו הכי אין זה טעם כעיקר כלל.

והנה ברמז"ס בפ"ד מה' חמץ ומצה שם ה"י ז"ל וכן הקילור והרטיה והאספלנית והתריא"ק שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסדה זורת חמץ וכו', בגדים שכבסו אותן בחלץ חטה וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח ואין בהן משום לא יראה ולא ימלא שאין זורת החמץ עומדת עכ"ל, וביאור דין מילתא דאין זורת החמץ עומדת נראה דכיון שנתכבסו מהן בגדים ונתדבקו מהן ניירות ונעשה מהחמץ מידי דלאו דמיכלא וכן יתר הדברים שחשב הרמז"ס דכולהו לאו מידי דמיכלא נינהו ע"כ מיקרי דאין זורת החמץ עומדת, וס"ל להרמז"ס דאף דבאמת החמץ ראוי לאכילה ולא נפסל מאכילת אדם, וכדחזינן דחשב בכללם תריא"ק, ובה"י"צ שם מצואר להדיא דתריא"ק ראוי לאכילה, אלא שאינו מאכל כל

ממילא הוא, והדין שיעורין הוא לענין
 אזהרת אכילתו, משא"כ הכא דכלא דין
 אכילה אין זה טעם כעיקר כלל, א"כ ממילא
 דגם בחסרון שיעוריה ג"כ לא חלה ציה שמא
 דטעם כעיקר, וכל חלות שם טעם כעיקר שלו
 הוא רק מדברי סופרים. ועיין בפ"ד מהל'
 חמץ ומצה דדעת המ"מ שם בדעת הרמב"ם
 דגם כל יראה וכל ימנא ליכא בתערובת חמץ
 כי אם בשיש שם כזית בכדי אכילת פרס, ואף
 על גב דגבי כל יראה לא שייך כלל לדין צירוף
 של אכילת פרס, אלא משום דזה שייך לחלות
 שם של טעם כעיקר על עיקר החפלא, וע"כ
 שפיר שייך הך שיעורא גם לגבי כל יראה,
 וזהו להדיא כמו שכתבנו. ולדעת הראב"ד
 אף על גב דנתצאר דסובר ג"כ דטעם כעיקר
 מיתלא תלי דדין אוכל, מ"מ לא תקשי אהא
 דסובר דטעם כעיקר שאין צו כזית בכדי
 אכילת פרס הוי דאורייתא, משום דשאני
 הכא דהוי אוכל גמור וחזי לאכילה ורק דחסר
 ציה שיעורא דאכילה, וע"כ סובר הראב"ד
 דאין זה שייך כלל לחלות דין טעם כעיקר,
 ושפיר הוי מדין תורה, ופשוט.

והנה כבר הבאנו דברי הרמב"ם שכתב כיצד
 הוא ממשו של איסור כגון שהיה
 בתערובת כזית בכדי אכילת פרס והוא אוכל
 כדי פרס מן התערובת שנמנא שאכל כזית מן
 האיסור המעורב צה שהוא זה טעמו וממשו

תערובת דבר שאינו ראוי לאכילה משום
 סריחתו, כי אם היכא שהוא דבר שאינו מין
 אוכלא כלל כמו ניירות ובגדים ודוגמתם,
 אזל אוכל שנסרח כיון שהוא מיהא ממין אוכל
 שפיר מיקרי זורת החמץ עומדת, אלא דגם
 כלל זה שפיר יש הוכחה לדברינו, מהראב"ד
 דפליג שם על הרמב"ם צהך דינא דנפסדה
 זורת חמץ, וסובר שם דהכל תלוי רק בנפסל
 מאכילת כלב עיין שם בדבריו, וגבי הך
 דתערובת חמץ לא השיג, ומשמע דס"ל גם
 הוא דכל תערובת חמץ שאינו ראוי לאכילת
 אדם ליכא עלה משום כל יראה וכל ימנא,
 וצ"ע דהא דין כל יראה תלוי לדידיה רק
 בנפסל מאכילת כלב, ובע"כ צ"ל כמו שכתבנו
 דשאני תערובת דדין כל יראה שלה הוא מדין
 טעם כעיקר ע"כ לא חל זאת כי אם צראוי
 לאכילה, וכמו שנתצאר.

ולפ"ז נראה, דהיינו טעמא דהרמב"ם
 שפסק דהיכא דאין בתערובת כזית
 בכדי אכילת פרס איסורו אינו אלא מדברי
 סופרים, ואף על גב דהוא זה מדין שיעורין,
 מ"מ אין זה שייך לדין חזי שיעור, דטעם
 כעיקר שאני דבעינן ציה דין אכילה לעצם
 חלות השם של טעם כעיקר, א"כ גם אם חסר
 ציה שיעורא דאכילה ג"כ לא חלה ציה עצם
 השם של טעם כעיקר, ולא דמי לחזי שיעור
 דכל התורה כולה, דשם איסור שעל החפץ

נותני טעמים, כי אם דעיקר היתרו הוא משום דצפחות מכדי שיעור אכילה לא חייל שמא דטעם כעיקר, ולפ"ז אם היינו אומרים דהיתר מצטרף לאיסור אז הוה הדר דינא דגם טעמו ולא ממשו דהיינו שאין בו כזית ככדי אכילת פרס צריך להיות דינו שוה לטעמו וממשו דאסור מן התורה ולוקין עליו, דכיון שיש בו מיהא חלות שם אכילה ושיעורו, א"כ ממילא דחייל ביה דין טעם כעיקר להיות אסור מן התורה וגם ללקות עליו.

והכי נראה מצואר מהא דפסק הרמב"ם בפ"ו מהל' חמץ ומצה דהעושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, ועיי"ש במגיד משנה דזה אפילו בשאין שם כזית ככדי אכילת פרס, וכן הוא להדיא ברמב"ן בהלכות חלה, וקשה דהרי צוצחים דף ע"ח [ע"ב] מצואר דהא דיוצאין בה ידי חובתו בפסח הוא משום דנותן טעם צרוב לאורייתא, וא"כ באין בו כזית ככדי אכילת פרס דדעת הרמב"ם והרמב"ן שהוצא דעתו בתורת הבית דלא הוי דין תורה ואינו אסור אלא מדברי סופרים, א"כ איך יוצאין בו ידי חובתו בפסח, אלא ודאי כמו שכתבנו, דכיון דהא דלאו לאורייתא הוא משום חסרון שיעורא ע"כ בחטים ואורז דדעת הרמב"ם

ולוקין עליו מן התורה, ואח"כ נקט תריגווי דאין לוקין עליו אלא מכת מרדות מדבריהם, חדא היכא שיש צתערובת כזית ככדי אכילת פרס ורק שלא אכל כל הפרס שנמצא שלא אכל כזית איסור, ועוד גוונא אחרינא כגון שעצם התערובת לא היה צה כזית ככדי אכילת פרס. והנה הצבא השלישית שעצם התערובת לא היה צה כזית ככדי אכילת פרס פשוט שהוא זה טעמו ולא ממשו המצואר בקוגיא שאסור ואין לוקין עליו, והוא המוזכר צריש דברי הרמב"ם דאיסורו אינו אלא מדברי סופרים, אכן הצבא השניה שהזכיר הרמב"ם ביש צה כזית ככדי אכילת פרס ורק שלא אכל כשיעור כזית מן האיסור המעורב צה דאין לוקין עליו, וצ"ע למה הזכירה כאן הרמב"ם, דלכאורה הרי הוא בכלל טעמו וממשו ועצם החפצא באיסורו, וכדחזינן דמצטרף לענין שאם אכלו כולו לוקה עליו, וכל פטורו ממלקות הוא רק מדין חצי שיעור שהוזכר בפ"ד מהל' מאכלות אסורות שם, ולמה כפלה הרמב"ם גם הכא שאין לה שייכות כלל לדין טעם כעיקר. אכן לפי המצואר, הרי כל החילוק שבין טעמו וממשו לטעמו ולא ממשו, יסוד דינו הוא רק משום דין חסרון שיעורא דאכילה, ואף על גב דממילא הוי דינא דעצם התערובת לא חל צה איסורא דטעם כעיקר כלל, אצל אין צוה דין חילוק בין

והרמב"ן שם הוא דהאורז ג"כ מנטרף לכזית, ממילא דלית כאן חסרון שיעורא, והדר דינא דטעם כעיקר דאורייתא אף דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס. אשר לפ"ז נראה, דהבבא השניה שהזכיר הרמב"ם דיש בו כזית בכדי אכילת פרס ורק שלא אכל בכדי זית מהאיסור המעורב בו דאין לוקין עליו זהו הדין המבואר בסוגיא דפסחים דף מ"ג [ע"א] דכל איסורין שבתורה אין היתר מנטרף לאיסור, וממילא דהוי חלי שיעור דאין לוקין עליו, והבבא השלישית היא טעמו ולא ממשו המבואר בסוגיא דאין לוקין עליו, ופסקן הכא הרמב"ם ביחד כיון דתרווייהו

הא בזהא תליין, דהרי הא דטעמו ולא ממשו איסורו מדצרי סופרים ואין לוקין יסודו הוא מהך דינא דאין היתר מנטרף לאיסור, דמשום הכי הוא דליכא בה שיעור וחלות שם אכילה של איסור, ומשום הכי הוא דלא חייל בה דין טעם כעיקר, וכמו שנתבאר. וכבר הבאנו לשון הרמב"ם מפ"ה דנזירות ושם לא הוזכר רק הבבא השלישית בלבד דהיינו שאין בתערובת שיעור איסור בכדי אכילת פרס, והיינו משום דשם צפרקין הוזכר שם קודם ברמב"ם דאין היתר מנטרף לאיסור ולהכי הוא שהשמיט שם הבבא שניה שהזכיר כאן, והיינו כמו שכתבנו.

תרומות פי"ג ה"ט

לוג מים שנפל לתשעים ותשעה לוגין יין ואח"כ נפל לתוך הכל לוג יין של תרומה נדמע הכל שאין המים מעלה את היין עכ"ל.

ובפט"ו שם הי"ז ז"ל שני כוסות של יין אחד תרומה ואחד חולין מזוג כל אחד במים ואח"כ עירבן רואין את יין החולין כאילו אינו וכאילו יין התרומה שנתערב במים שהרי אינו מינו אם ראוי אותו המים לזטל טעם יין התרומה הרי הכל מותר לזרים ואם לאו אסור שכבר ביארנו שאין המים מעלין את היין עכ"ל, ובהשגות בפ"ג שם ז"ל שהרי דבר ידוע שהמים מצטלין את היין אם אין בו צנותן טעם אלא לפי שהמים נפלו לתוך היין ואין בהן כדי לזטל התרומה בטעם אף על פי שיש שם מאה חולין אין מצטרפין לפי שהן שני שיעורין שהמים ציין צנותן טעם ויין ציין שיעורו במאה וכיון שאין שיעוריהן שוין לזיטול התרומה אין מצטרפין וכו' עכ"ל.

מקור הדין הוא בתוספתא תרומות פ"ו לוג מים שנפל לתוך תשעים ותשעה יין ואח"כ נפל לוג שמן [עיין בכ"מ שז"ל יין] מעלין זה את זה דברי ר' נחמיה וחכמים אומרים אין מעלין זה את זה, ופסק הרמב"ם

כחכמים, והדין דשני כוסות הוא בע"ז דף ע"ג [ע"א] ב' כוסות אחד של חולין ואחד של תרומה ומזגן ועירבן זה בזה רואין את ההיתר כאילו אינו והשאר מים רצין עליו ומצטלין אותו, וזהו שפסק הרמב"ם דלריך שיהא בהמים לזטל טעם יין התרומה, ואף על גב דצירוף המים והיין איכא מאה לגבי יין התרומה מ"מ הרי לא מצטרפי וכמבואר בהתוספתא, אלא דבטעמא דמילתא דלא מצטרפי נחלקו הראב"ד והרמב"ם, דהראב"ד ס"ל דהוא משום דאין שיעוריהן שוין דזה צנותן טעם וזה במאה וע"כ לא מצטרפי בהדדי, ונראה דהרמב"ם לטעמיה שפסק בפט"ו ממאכלות אסורות הכ"ג והלכה ל' דהיכא דאי אפשר למיקם אטעמא גם באינו מינו איכא שיעורא דמאה בתרומה, והיכא דיש בהתערובת מינו ואינו מינו של היתר דאי אפשר למיקם אטעמא גם מדין זיטול דאינו מינו דתלוי בטעמא ג"כ שיעורו במאה בתרומה, וא"כ הא הוי שיעוריהן שוין כיון דהכא צין המינו וצין האיני מינו שיעורם במאה, וע"כ הרמב"ם לטעמיה כתב טעמא משום שאין המים מעלה את היין. וביאר טעם זה יש לפרשו בתרי גווגי, או דדין זה הוא משום דצדין שיעור מאה שנאמר בתערובת של מין במינו צריך להיות כל השיעור מהמינו לחוד ואין

היא צדין ציטולה משאר איסורין, אצל לענין הפקעת שמא דטעם כעיקר הרי דינס שוה, והמינו ואינו מינו מנטרפין יחד להפקיע מיניה שם טעם כעיקר דהרי לא נרגש טעם תרומה, וקשה דלמה רואין את היין כאילו אינו ובעינין בהמים שיהא צו כדי לצטל טעם היין של תרומה והרי צרובא בלדז סגי, כיון דתרי דינים נינהו, דלענין הפקעת טעם הרי גם היין צריך להיות מנטרף להמים להפקיע מיניה שם טעם כעיקר, ולענין ציטול עכס האיסור צאינו מינו הרי צרובא סגי, וכדקי"ל דכל שנתערב צשאינו מינו וטעימניה וליכא טעמא בהאיסור מתצטל צרוב צין בתרומה וצין צשאר איסורים, ומאי שנא הכא דבעינין צמים לחוד שיהא צהן כדי לצטל כל הנתינת טעם של תרומה, וי"ע. וכן לענין יין נסך מצואר צרמז"ס צפט"ז ממאכלות אסורות הל"א ז"ל צור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה ואח"כ נפל לתוכו יין נסך רואין את יין ההיתר כאילו אינו והמים שנפלו משערין צהן עם יין נסך אם ראויין לצטל טעם אותו יין נסך הרי המים רצין עליו ומצטלין אותו עכ"ל, והוא צסוגיא דע"ז שם, וגם צזה קשה דליצטרף מיהא היין של היתר להפקעת דין טעם כעיקר, והאיסור עכמו יצטל צרוב של אינו מינו,

האינו מינו מנטרף לזה, או דהוא דין צפני עכמו צשיעורא דמאה דבעינין שכל המאה יהא ממין אחד ואין שני מינים מנטרפין לזה, והכי נראה מצואר מהתוספתא דתניא שם צרישא פלוגתא דר' נחמיה ורצנן צקמחין וסלתות אם מעלין זה את זה, ומשמע דהא פלוגתא יהא עם הך דינא דמים ויין אם מעלין זה את זה, וכן פסק הרמז"ס ג"כ צפי"ד שם דקמח וסלת אין מנטרפין להעלות את התרומה, והכי נמי צמים ויין דכוותה.

אלא דלכתי הסוגיא דע"ז ז"ע צין לדעת הרמז"ס וצין לדעת הראצ"ד, דהרי הא מיהא דהא דאין המים והיין מנטרפין הוא רק לענין דין ציטול, אצל לענין הפקעת שם טעם כעיקר הלא מצואר צרמז"ס פט"ו ממאכלות אסורות הכ"צ דמינו ואינו מינו מנטרפין צזה וז"ל מין צמינו ודצר אחר שנתערבו כגון קדרה שהיה צה חלב אליה וגריסין ונפל לתוכה חלב הכליות וכו' רואין את חלב האליה ואת הגריסין כאילו הן גוף אחד ומשערין חלב הכליות כגריסין וכאליה וכו' עכ"ל, והטעם צזה פשוט דכיון דהאיסור נתפשט צהמינו ושאינו מינו א"כ ממילא דלית צהאיסור כדי נתינת טעם ואין כאן הרגשת טעם האיסור ופקע כאן דין טעם כעיקר, וא"כ גם צתרומה נהי דחלוקה

ולמה זריכינן דוקא שיהא בהמים לחוד כדי
 לבטל טעם היין, וז"ע.

ואשר נראה מוכרח מזה, דאע"ג דהיין
 והמים דהיתרא מועילין לעשות שלא
 יהא נרגש טעם יין התרומה והיין נסך, מ"מ
 אכתי לא פקע בזה דין טעם כעיקר כי אם
 בצירוף דין ביטול, ומשום דבאמת אף
 בתערובת של מין בשאינו מינו ויש בתערובת
 ס' נגד האיסור דליכא הרגשת טעם כלל,
 מ"מ מכדי טעם מעורב עם טעם ההיתר
 ביחד לא נפיק, ולא בטל טעמו לגמרי, רק
 שהוא מעורב עם טעם ההיתר ביחד, והגע
 עצמן הרי שעירב ס"א מינים מטעמים
 נפרדים מכל מין בשוה הרי יהא בתערובת
 טעם מעורב מכולן, א"כ גם בשכל הס' הוא
 ממין אחד וטעם אחד מ"מ יש בו טעם
 מעורב במקצת ולא בטל טעמו לגמרי, וא"כ
 הרי י"ל דזה שלא חל על הטעם המעורב דין
 טעם כעיקר הוא מתורת ביטול, ומשום דכך
 הוא דינו דריבוי הטעמים המועילים שלא
 יורגש טעם האיסור במסויים מצטלין שלא
 יחול ביה דין טעם כעיקר ולא נחוש לטעם
 המעורב שבו. או דנימא דבאמת כל טעם
 מעורב לא חשיב טעמא כלל ופקע מיניה הך
 דינא דטעם כעיקר גם בלא דין ביטול, ורק
 דהכא שאני דהא איכא היתר שטעמו שוה
 לטעם האיסור, א"כ הא נמצא שנרגש טעמם

בהתערובת, אלא דהוא בצירוף ההיתר,
 וא"כ הרי י"ל דכל זה הוא מדין ביטול,
 דריבוי הטעמים העושים שלא יורגש טעם
 האיסור במסויים מצטלין לטעם האיסור
 שאף שנרגש בצירוף ההיתר לא נחוש לו. אשר
 לפי זה הרי שפיר ניחא הא דזריכינן שיהא
 בהמים לחוד כדי לבטל טעם היין של תרומה
 או של יין נסך, דכיון דדין הפקעת טעם
 כעיקר הוא זה מדין ביטול, א"כ ביין נסך הא
 קי"ל דמין במינו לא בטל, וע"כ אין היין
 מאטרף להפקעת דין טעם כעיקר, כיון
 דהוא מדין ביטול, וכן בתרומה ג"כ הדר
 דינא דהמים והיין אין מאטרפין, אי משום
 דאין המים מועילין להעלות את היין, אי
 משום דאין שיעוריהם שוין, וממילא דלא
 פקע מינה דין טעם כעיקר כי אם בשיש
 בהמים לחוד לבטל טעם היין, כיון דדין
 הפקעת טעם כעיקר הוא מדין ביטול, וכמו
 שנתבאר. ועיין בפירש"י בחולין דף ק"ט
 ע"א שכתב דלר"י דמין במינו לא בטל כל
 שנחערב במינו ואינו מינו ביחד זריך ששים
 מהאינו מינו לבד ואין המינו מאטרף לזה,
 ואף על גב דהא דמין במינו לא בטל הוא דין
 מסויים דוקא בבטול לבד, אלא ודאי כמו
 שכתבנו דגם הפקעת טעם כעיקר הוא ג"כ
 מדין ביטול, וע"כ אין המינו מאטרף.

ולמה זריכינן דוקא שיהא בהמים לחוד כדי
 לבטל טעם היין, וז"ע.

ואשר נראה מוכרח מזה, דאע"ג דהיין
 והמים דהיתרא מועילין לעשות שלא
 יהא נרגש טעם יין התרומה והיין נסך, מ"מ
 אכתי לא פקע בזה דין טעם כעיקר כי אם
 בצירוף דין ביטול, ומשום דבאמת אף
 בתערובת של מין בשאינו מינו ויש בתערובת
 ס' נגד האיסור דליכא הרגשת טעם כלל,
 מ"מ מכדי טעם מעורב עם טעם ההיתר
 ביחד לא נפיק, ולא בטל טעמו לגמרי, רק
 שהוא מעורב עם טעם ההיתר ביחד, והגע
 עצמן הרי שעירב ס"א מינים מטעמים
 נפרדים מכל מין בשוה הרי יהא בתערובת
 טעם מעורב מכולן, א"כ גם בשכל הס' הוא
 ממין אחד וטעם אחד מ"מ יש בו טעם
 מעורב במקצת ולא בטל טעמו לגמרי, וא"כ
 הרי י"ל דזה שלא חל על הטעם המעורב דין
 טעם כעיקר הוא מתורת ביטול, ומשום דכך
 הוא דינו דריבוי הטעמים המועילים שלא
 יורגש טעם האיסור במסויים מצטלין שלא
 יחול ביה דין טעם כעיקר ולא נחוש לטעם
 המעורב שבו. או דנימא דבאמת כל טעם
 מעורב לא חשיב טעמא כלל ופקע מיניה הך
 דינא דטעם כעיקר גם בלא דין ביטול, ורק
 דהכא שאני דהא איכא היתר שטעמו שוה
 לטעם האיסור, א"כ הא נמצא שנרגש טעמם

גוונא דציטול, אצל לא דפקע מינייה שם
 ציטול, והרי זהו יסוד החילוק שבין מלקות
 להיתר, דלמלקות בעינן שם הלואו במסויים,
 וע"כ כל איסור מצטל שם חצרו, משא"כ
 לענין היתרא כיון דעכ"פ כולהו איסורא
 נינהו, א"כ הרי ליכא שום צד ציטול לעשותו
 היתר. ולפי זה שפיר ניחא דצרי הרא"ש
 שכתב דהואיל וחלצ ודס שני טעמים נפרדים
 נינהו ע"כ ליכא צהו דין טעם כעיקר, גם אם
 נימא דהוא זה מדין ציטול, ומשום דנהי דדין
 ציטול איסור ליכא כאן, אצל מ"מ הא איכא
 דין ציטול על חלות שם טעם כעיקר של דס
 ושל חלצ, דכיון דאין טעם הדס והחלצ
 מצטרפין יחד, א"כ כל טעם בפני עצמו יש
 עליו דין ציטול המועיל לעשות שאין כאן
 טעם כעיקר לא של חלצ ולא של דס, וכיון
 דפקע מינייה דין טעם כעיקר ממילא גוף
 האיסור מתצטל צרוצ היתר, ואדרבה מדצרי
 הרא"ש שהציא שם צתוך דצרי מהא דקי"ל
 איסורין מצטלין זה את זה הרי מוכרת כמו
 שכתבנו, דלכאורה צ"ע למה הציא כלל הך
 דאיסורין מצטלין זה את זה, ותיפוק ליה
 דצלוא הכי אין כאן טעם כעיקר, כיון דלא
 ניכר הטעם ואין הטעם נרגש בו, אלא ודאי
 כמו שכתבנו, דגם הפקעת טעם כעיקר עי"ז
 שאינו נרגש ג"כ מדין ציטול הוא דקאחינן
 עלה, וע"כ למ"ד אין איסורין מצטלין זה את

והנה צשו"ע יו"ד סי' צ"ח סעיף ט' קדירה
 שיש צה נ"ט זיתים היתר ונפלו צה שני
 זיתים אחד של דס ואחד של חלצ כל אחד
 מצטרף עם הנ"ט של היתר לצטל חצירו,
 וצ"ע דהרי אף אם איסורין מצטלין זה את זה
 הרי זהו רק לענין לפטור על אכילתו
 ממלקות, אצל לענין להעשות היתר הלא
 מפורש להדיא צטור וצ"י סוף סי' צ"ח שם
 דאין איסורין מצטלין זה את זה, ואיך
 מצטרפי הכא החלצ והדס עם ההיתר לצטל
 כל אחד את חצרו לעשותו היתר. אכן הלא
 מקור הך דינא הוא צתשובות הרא"ש כלל כ',
 ושם מצואר להדיא דטעמא דהך דינא דכיון
 דחלצ ודס אין טעמיהן שוין א"כ ממילא אין
 טעם כל אחד נרגש צתוך התערובת, וממילא
 שפיר מהני הרוצ היתר לצטל, עיין שם
 דצרי הרא"ש, ולפי דצרינו דהפקעת טעם
 כעיקר היא מדין ציטול, וכל המצטרף
 להועיל שלא יורגש הטעם צריך שיחול ציה
 דין ציטול, א"כ הא קשה איך מצטרפין הכא
 החלצ והדס להפקעת טעם כעיקר, כיון
 דלענין לאשוויי היתרא הא חסר צהו דין
 ציטול מזה על זה, וצ"ע.

ונראה לומר, דהכא שאני, כיון דצאמת הרי
 איסורין מצטלין זה את זה, וכדחינן
 דמצטלין זה את זה לענין מלקות, והא דלא
 משוי ליה היתר, היינו משום דלא מצינו צהו

גם באיסורין להפקיע מיניה דין טעם כעיקר, וממילא דעכס האיסור בטל צרוב. ולפי זה מיושבת היטב הסוגיא הא דבעינן בהמים כדי לבטל טעם היין כמו שכתבנו, כיון דהתם הא דאין המים והיין מנטרפין הוא משום חסרון דין ציטול, א"כ ממילא דליכא זהו גם דין ציטול של הפקעת דין טעם כעיקר, ולהכי בעינן דוקא שיהא בהמים עצמן כדי לבטל טעם היין, וכמו שנתבאר.

זה דפקע מינייהו עיקר דין ציטול, א"כ ממילא דלית זהו גם הדין ציטול של טעם כעיקר, וע"כ לא פקע מינייהו גם דין טעם כעיקר, וכמו שכתבנו דגם הפקעת טעם כעיקר בזה שאינו נרגש היא ג"כ מדין ציטול, וממילא דאין איסורין מצטלין זה את זה בשום דבר, ואך דכיון דאיסורין מצטלין זה את זה וחלה בהן תורת ציטול, אלא דלא שייך זהו הציטול לאשוויי היתרא כיון דהן עצמן איסור, בזה שפיר אמרינן דמ"מ הציטול של טעם כעיקר מאחד לחברו איתה

מעשה"ק פ"י הי"ב

חתיכה של קדשי קדשים או של פיגול או
 נותר שנתצלה עם חתיכות אחרות
 אותן החתיכות אסורות לזרים ומותרות
 לכהנים עכ"ל.

והוא ממחני' פ"ב דערלה מט"ז דתנן שם
 חתיכה של קדשי קדשים של פיגול ושל
 נותר שנתצלו עם החתיכות אסור לזרים
 ומותר לכהנים, ר"ש מתיר לזרים ולכהנים,
 ומפרש הרמב"ם דאז או קתני, ופליגי ר"ש
 וחכמים אם מהני דין ביטול באיסור קודם
 שאסור לזרים אם לא, וקשה דהרי מעיקרא
 תנן התם שאור של תרומה ושל כלאי הכרם
 שנפלו לתוך עיסה לא צוה כדי לחמץ ולא צוה
 כדי לחמץ ונצטרפו וחממו אסור לזרים
 ומותר לכהנים ר"ש מתיר לזרים ולכהנים,
 תצלין של תרומה ושל כלאי הכרם וכו' לא
 צאלו כדי לתבל ולא צאלו כדי לתבל ונצטרפו
 ותצלו אסור לזרים ומותר לכהנים, ור"ש
 מתיר לזרים ולכהנים ע"כ, הרי דמשניות
 אלו איפלגו ר"ש ורבנן בשני איסורין שאין
 בכל אחד כשיעור אם מצטרפין יחד לאסור
 אם לא, וכמו שפ"י גם הרמב"ם שם כן, וכן
 פסק בפט"ז מה' מאכלות אסורות, ולמה
 חלק הך מחניתין לפרשה בעינן אחר דאז או
 קתני, ולא צהפלוגתא אם שני איסורים

מצטרפין, וככל הנך משניות, והא גבי הדדי
 תניין, ואם כי באמת יש לדייק מלישנה
 דמתנתין דאיירי באופן אחר, מדנקיט שם
 ברישא וכן באידך צבא אין צוה כדי וכו' ואין
 צוה כדי וכו' ואילו הכא בחתיכה של קדשי
 קדשים לא נקיט הכי, ולהכי י"ל דפירשה
 הרמב"ם באופן אחר, אצל מ"מ הא אין צוה
 הכרח לפרש בענין אחר.

והנה צהא דפליגי ת"ק ור"ש צרפ"ב דערלה
 שם דתנן הערלה וכלאי הכרם עולין
 באחד ומאחזים ומצטרפין זה עם זה וכו' ר"ש
 אומר אינן מצטרפין, מצואר צירושלמי שם
 דת"ק הוא ר"מ דאמר דכל איסורין שבתורה
 מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל
 כל תועבה, ואם נימא דזהו ג"כ טעמא דת"ק
 צהך דשאור ותצלין שהצאלו, א"כ הא נמצא
 דצכל גוויי אין שני איסורין מצטרפין לאסור
 תערובתן, ורק דטעמא דרבנן הוא משום
 דכולהו חסובין חד איסורא דלא תאכל כל
 תועבה, ולפי זה לפי מה דקי"ל דאין שני
 איסורין מצטרפין לענין מלקות וכמו שפסק
 הרמב"ם צפ"ד וצפ"ד מה' מאכלות
 אסורות, וא"כ צריך להיות הכא הלכה כר"ש
 דאינן מצטרפין גם לאסור תערובתן, כיון
 דלא קי"ל כר"מ צהך דלא תאכל כל תועבה,
 אלא דצרמב"ם פט"ז מה' מאכלות אסורות
 הי"ד פסק להדיא דערלה וכלאי הכרם

דר"מ, וע"כ שפיר פסק הרמז"ס כן, ומשום
דאין הנך שתי פלוגתות תלויות זה בזה,
ולא הכי הוא שפסק הרמז"ס כת"ק.

והנה ביסוד הנך דינא דטעם כעיקר, ל"ע א"ס
הוא זה דאמרינן דע"י הטעם חשוב
ניכר האיסור ולית ביה דין ביטול כלל, או
דבאמת חייל על האיסור דין ביטול, ורק דגם
טעם האיסור יש בו דין איסור, וכדילפינן לה
מקראי דוכל משרת וגיעולי נכרים, וכלשון
הגמ' בכל דוכתי דטעם כעיקר. ונראה דזה
מבואר מהא דתנן בחלה פ"ג [מ"ז] העושה
עיסה מן החטים ומן האורז א"ס יש בה טעם
דגן חייבת בחלה ויולא בה א"ס ידי חובתו
בפסקה, ומבואר בזבחים דף ע"ח [ע"ב] דהוא
משום דמין בשאינו מינו בטעמא, וא"ס נימא
דבאמת יש על הדבר דין ביטול וחשיב
נתבטל, אלא דאסור משום דינא דטעם
כעיקר, א"כ הרי לא שייך זאת אלא
באיסורין, דילפינן לה מקרא דמשרת
וגיעולי נכרים, דאע"ג דע"מ של דבר
נתבטל מ"מ יש בו איסור טעמו, אבל לענין
לנאת בו ידי חובת מנה הרי פשיטא דכל שי
בעיקרו דין ביטול שוב אינו יולא בו ידי מנה,
דלא מצינו דדדינא דטעם כעיקר לחוד יהא
סגי לנאת בו מנותו, אלא ודאי דיסוד דינא
דטעם כעיקר הוא דאמרינן דכיון דניכר
הטעם פקע דין ביטול גם בעיקרו, ולהכי

מאטרפין זה עם זה, וכן בפט"ז שם פסק ג"כ
דשאור ותבלין של תרומה ושל כלאי הכרם
מאטרפין זה עם זה ביש בין שניהם כדי לחמץ
ולתבל לענין שלא יבטלו משום דינא דכל
המחמץ ומתבל לא בטיל, ומבואר דס"ל
דהנך שתי פלוגתות אינן תלויות כלל זה בזה.

ואשר ע"כ נראה מוכרח מזה, דדוקא לענין
צירוף כזית משני איסורין ללקות עליו
הוא דהוי דינא דאין שני איסורין מאטרפין,
ומשום דכיון דלא אכל מכל איסור בפני עצמו
שיעורא כדי לחייבו, א"כ הא נמלא דלריכינן
דוקא שיחול כאן דין צירוף של שני איסורין
יחד לאשוויי חיובא, ואין שני איסורין
מאטרפין, א"ס לא לר"מ משום איסורא דלא
תאכל כל תועבה דחשיבי כולהו בזה חד
איסורא, אבל בלאו הכי לא מאטרפי, משא"כ
לענין צירופא שלא יבטלו לא רריכינן בזה
כלל לחלות דין צירוף של שני איסורין שיהיו
מאטרפין יחד, ואך דממילא הוא דכיון דאין
כאן כדי לבטל את שתיהן א"כ ממילא אינן
בטלים ובאיסורן הן עומדין, אבל לא דלריך
לחול כאן דין צירוף שיהא חייל איסורא
מתרווייהו, וע"כ אין זה נוגע כלל לפלוגתא
דר"מ וחכמים א"ס מאטרפין שני איסורין
יחד משום הנך לאו דלא תאכל כל תועבה, כיון
דזה שלא יבטלו אין זה נוגע כלל לדין צירוף
איסורין ושפיר מאטרפי בזה גם לחכמים

וכבר הקשו הראשונים דהא נותן טעם לפגם ראוי לגר הוא אלא שפוגם טעמו מאשר בתחלה, ותייראו דכיון דאיסורו הוא משום טעמא, ע"כ אמרינן דככל שזעיקר טעמו הוא פוגם הרי הוא כאינו ראוי לגר ולית ציה איסורא, וכל זה לא שייך אלא אם נימא דהוי דין מסויים דטעם כעיקר, ואז האיסור תלוי בחר טעמא, משא"כ אם נימא דדין טעם כעיקר הוא דחשוב ניכר האיסור, א"כ הא יש כאן ממשו של איסור הניכר, ונריך להיות באיסורו כל זמן שהוא ראוי לאכילת אדם, והרי גם ע"י טעם פגום איכא היכרא והאיסור ניכר, אלא ודאי כמו שכתבנו דהוי דין מסויים דטעם כעיקר, ועיקר איסוריה הוא משום טעמא, והא ללא צטיל הוא ממילא ע"י הדין של טעם כעיקר, וע"כ בנותן טעם לפגם דלית ציה איסורא דטעמא, ממילא הדר גציה דין ציטול ושרי.

ולפי זה ז"ע, אם שני איסורין מנטרפין לאסור בנותן טעם במין בשאינו מינו, דנהי דלענין ציטול שפיר מנטרפין, וכדתנן במחמץ ומתבל דאיסורין מנטרפין, אצל מאחר דדין ציטולם הלא מיתלא תלי באיסורא דטעם כעיקר, ובעיקר חלות האיסור דטעם כעיקר י"ל דליתא בשני איסורין, דכל לאשוויי איסורא וחלות שם איסור דין צירוף צו, דהדר דיניה דאין שני

שפיר יוצא צו ידי חובת מנה, כיון דיש כאן גם עיקרו ממש לכל מילי. אלא דמהא דמבואר בסוגיא דפסחים דף מ"ד [ע"ב] דילפינן מנוזיר לכל התורה צק"ו, וכן מהא דליתא שם דחולין מקדשים לא ילפינן, וכן מהא דליתא בנזיר דל"ז דגם מנוזיר לא ילפינן משום דחמיר איסוריה דאפילו חרצן אסור ליה, ולא חשבינן ליה לגילוי מילתא בעלמא דחשוב ניכר האיסור, ובודאי ש"מ דדינא דטעם כעיקר לא לענין ציטול נאמר, כי אם דהוי דין צפני עצמה וגזירת הכתוב וחלות דין דטעם כעיקר, וקשיין הנך סוגיין אהדדי.

אלא ודאי דהך דינא דטעם כעיקר, בעיקרו הוא דין מסויים צפני עצמו וחלות איסור של טעם כעיקר, וכדילפינן לה מקרא דמשרת דהוי לאו ואיסורא, ואך דדין איסור זה הוא זהו גופא דלא צטיל, ושפיר ניחא הא דמועיל הך דינא דטעם כעיקר גם לענין מנזות לזאת צו ידי חובת מנה, כיון דהוא כעיקרו ממש, דהא פקע מיניה דין ציטול, וגם ניחא הא דלא חשוב גילוי מילתא, כיון דגם זה דלית ציה דין ציטול הוא ג"כ ע"י חלות הדין איסור של טעם כעיקר. והכי מוכח מהא דקי"ל נותן טעם לפגם מותר, ומבואר בע"ז דף ס"ז [ע"ב] דהוא משום דדרשינן דנצילה שאינה ראויה לגר אין צה איסור נצילה, והוא הדין לכל האיסורין,

דר"א בתרי גווני, או דמטרפין לאסור תערוצתן אבל לגוף האיסור ר"ל לענין מלקות לא מטרפי, והפירוש השני הוא דמטרפין לאסור תערוצתן בנותן טעם ולא לאסור לענין שיעורא דמאתים, ולפי פירוש השני דמחלק בין תערוצות דנותן טעם לתערוצות דמאתים, הא הוא משום דחמיר איסורא דנותן טעם דהוא מדין תורה מאיסורא דמאתים דהוא מדרבנן, וא"כ הא י"ל, דבאמת ר"א ס"ל כר"מ צעיקר הדין דכל איסורין שבתורה מטרפין זה עם זה משום לא תאכל כל תועבה, וכת"ק דמתני' דהוא ג"כ כר"מ, וע"כ שפיר מטרפין גם שני איסורין גם צדין טעם כעיקר, כיון דהס חד איסורא משום הסך דלא תאכל כל תועבה. [ומ"מ אינן מטרפין לאסור במאתים, אף על גב דהויין חד איסורא, הואיל דהוא מדבריהם אזלינן בתר עיקר איסורן דהויין שני איסורין נפרדים, או דנימא דהא דערלה וכלאי הכרם הם במאתים הוא רק על ענפס דין ערלה וענפס דין כלאי הכרם, ולא צהדין תועבה שלהם, ונמא דשיעור זה דמאתים תלוי רק צשם ערלה וצשם כלאי הכרם, וע"כ הויין כשני איסורין נפרדים ואינן מטרפין]. ואה"נ דלפי מה דקי"ל דאין מטרפין למלקות, דחשיבי תרי איסורין נפרדים, א"כ אין מטרפין גם באיסורא

איסורין נפרדים מטרפין, ולא דמי למחמץ ומתבל דתנן דשני איסורין מטרפין זה עם זה, דהתם עיקר דינס הוא זהו גופיה דאינס בטלים, ולענין שלא ליבטל שפיר מטרפין גם שני איסורין נפרדים, דלירופן הוא ממילא וכמו שנתבאר, משא"כ לענין נותן טעם דצעינן למיחל עליה איסורא דטעם כעיקר, דלריכנין דוקא לדין צירוף דאין שני איסורין מטרפין. אשר לפי זה הרי מצואר היטב דעת הרמב"ם וטעמו, צמה שפירש למתני' דחתיכה של קדשי קדשים ושל פיגול דלא איירי בצירוף איסורים, דהרי הכא הוי איסורן משום דינא דטעם כעיקר דאין שני איסורין מטרפין צזה, ובעל כרחך דפירושא דמתניתין הוא או של קדשי קדשים או של פיגול, וכמו שפירש הרמב"ם, וממילא דמיושב היטב דיוקא דמתניתין דלא תני אין צזה כדי ליתן טעם וכו', כיון דלא מיירי הכא כלל צדין צירוף איסורין, וכמו שנתבאר.

והנה תנן צרפ"צ דערלה שס הערלה וכלאי הכרם עולין צאחד ומאתים ומטרפין זה עם זה וכו', ר"ש אומר אינן מטרפין. ר"א אומר מטרפין בנותן טעם אבל לא לאסור, הרי להדיא דשני איסורין מטרפין גם לענין נותן טעם, ודלא כמו שכתבנו דאין שני איסורין מטרפין באיסורא דטעם כעיקר. אכן עיין צר"ש שס דמפרש להך

מנטרפין וכה ינטרפו כולן לשון טומאה ולשון זרות, [פ"י שינטרפו יחד איסור טומאה ואיסור זרות משום דתרווייהו איסורי קדש נינהו ויהא אסור גם לטהורים גם לר"ש], סבר רש"ז לכהדא דתני בר קפרא חתיכה של קדש ושל פיגול ושל נותר שנתצלו עם החתיכות ר"ש מתיר וחכמים אוסרין, [פ"י דמצואר צוה דאף דכולן הן איסורי קדש מ"מ אינן מנטרפין זה עם זה], ולכאורה דברי הירושלמי תמוהין צמה שהציא להא דתני בר קפרא, והא דברי בר קפרא הן דברי המשנה ומאי אלימא הך דבר קפרא להוכיח מינה יותר ממשנתנו בעצמה, ובעל כרחך מוכח כמו שפירש הרמב"ם, דהמשנה לא מיירי כלל צדין צירוף איסורין, ורק צדין הנותר והפיגול עצמן היאך דין ציטולס הוא, וא"כ הרי אין ראיה כלל ממשנתנו להך דינא שצירושלמי, כיון דצמשנתנו לא הוזכר ענין צירוף כלל, וע"כ מציא מהך דבר קפרא דאיירי לענין צירוף איסורים, וניחא היטב דברי הירושלמי. ולא תקשי לפי זה, דא"כ הא מצואר דצדרי בר קפרא דלחכמים דפליגי אר"ש מנטרפין שני איסורין יחד גם להך דינא דטעם כעיקר, וכמצואר להדיא דצדרי בר קפרא דגם צהא חכמים אוסרין, ואף על גב דקיימא לענין צירוף איסורים בטעם כעיקר, ודלא כמו שכתבנו דלהך דינא דטעם

דטעם כעיקר, ומיושצים היטב דצרינו שכתבנו צדעת הרמב"ם כמו שכתבנו. אולם לפי פ"י הראשון שהזכיר הר"ש דהך דאצל לא לאסור ר"ל לענין מלקות, א"כ הא פליג ר"א אר"מ, וס"ל דאין שני איסורין מנטרפין למלקות, ולא ס"ל הך דלא תאכלו כל תועבה, וא"כ מדמנטרפין צנותן טעם ש"מ דלא שציבא זאת דין צירוף, וגם שני איסורין נפרדים מנטרפין לאיסורא דטעם כעיקר, וזהו להדיא דלא כמו שכתבנו צדעת הרמב"ם.

והנה צסוף פ"צ שס תנן עוד צשר קדשי קדשים וצשר קדשים קלים שנתצלו עם צשר התאוה אסור לטמאים ומותר לטהורים, וצירושלמי על הך מתניתין רש"ז לומר צמחלוקת, [פ"י דמוקי למתניתין דאיירי שהצשר קדשים קלים הוא טמא, ונמצא דגם לטהורים איכא איסורא על צ' החתיכות חדא משום איסור טומאה וחדא משום איסור זרות, וא"כ הא דתנן דמותר לטהורים הוא רק לר"ש דאין שני איסורים מנטרפין], ר"י אומר דברי הכל [פ"י דלא מוקי למתני' צכה"ג, אלא צשניהם טהורין, וא"כ שפיר מותר לטהורין לכו"ע, כיון דצבייהו ליכא איסורא רק על הצשר קדשי קדשים לחוד משום זרות] וקשיא על דרש"ז ל לא כן סצרגן מימר כולהון לשון טומאה

כעיקר אין שני איסורין מאטרפין, די"ל דחכמים דהכא קיימי צשיטת ר"מ דכל איסורין שצתורה מאטרפין זה עם זה משום הך דלא תאכל כל תועבה, וע"כ שפיר מאטרפי לדידיה שני איסורין גם צהך דינא שנתצאר.

כעיקר אין שני איסורין מאטרפין, די"ל דחכמים דהכא קיימי צשיטת ר"מ דכל איסורין שצתורה מאטרפין זה עם זה משום הך דלא תאכל כל תועבה, וע"כ שפיר מאטרפי לדידיה שני איסורין גם צהך דינא שנתצאר.